

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

عنوان:

تبیین رابطه‌ی دعا با قضا و قدر الهی

استاد راهنما:

سرکار خانم صفورا عباسی

نام مؤلفان:

زهره شریفیان

مرضیه شریفیان

زهره شریفیان

مدرسه علمیه فاطمیه شهرستان درچه

آذرماه ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

تحقیق حاضر با عنوان تبیین رابطه‌ی دعا با قضا و قدر الهی به روش تبیینی است. یکی از موضوعاتی که همواره مورد توجه بوده، شبهه منافات دعا با قضا و قدر الهی است. این تحقیق تلاش می‌کند تا اثبات نماید دعا در ضمن قضا و قدر الهی مقدر شده و هیچ مخالفتی با مقدرات الهی نخواهد داشت. هدف از نگارش این تحقیق یادآوری نقش موثر دعا در تغییر قضا و قدر بوده و همچنین با استفاده از آیات و روایات و کلام بزرگان دینی، رابطه دعا با قضا و قدر الهی تبیین شود. انسان می‌تواند با اعمال و رفتار خود از جمله دعا، سرنوشت خویش را تعیین کند. بررسی آیات و روایات و تفاسیر معتبر نشان داده که دعا و ارتباط با خداوند البته با احراز همه شرایط آن در قضا و قدر الهی نقش موثری دارد.

کلید واژگان: رابطه ، دعا ، قضا ، قدر ، سرنوشت

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
بخش اول - مباحث مقدماتی	۲
فصل اول - کلیات	۳
الف-۱-اول- تعریف و تبیین مسئله	۴
الف-۱-دوم- اهمیت و ضرورت	۴
الف-۱-سوم- اهداف مشخص تحقیق	۵
الف-۱-چهارم- سوالات تحقیق	۵
الف-۱-پنجم- فرضیه‌ی تحقیق	۶
الف-۱-ششم- پیشینه‌ی موضوع تحقیق	۶
الف-۱-هفتم- روش تحقیق	۷
الف-۱-هشتم- اهداف و دستاوردهای مورد انتظار تحقیق	۷
الف-۱-نهم- ساختار تحقیق	۸
فصل دوم - مفهوم شناسی	۹
الف-۲-اول- دعا	۱۰
الف-۲-دوم- قضا	۱۱
الف-۲-سوم- قدر	۱۱
الف-۲-چهارم- رابطه	۱۱
الف-۲-پنجم- حقیقت	۱۱
الف-۲-ششم- مبانی	۱۲
الف-۲-هفتم- شبهه	۱۲
بخش دوم - تبیین مفهوم دعا	۱۳
فصل اول - حقیقت و مبانی دعا	۱۴
ب-۱-اول- حقیقت دعا	۱۵
ب-۱-اول- یک- دعا در لغت و اصطلاح	۱۵
ب-۱-اول- دو- فلسفه دعا و نیایش	۱۶
ب-۱-اول- سه- مفهوم دعا	۱۷
ب-۱-اول- سه- اهمیت دعا	۱۷
ب-۱-اول- چهار- برداشت واقعی از دعا	۱۸
ب-۱-اول- پنج- فطری بودن دعا	۱۹
ب-۱-اول- شش- دعا و مالکیت الهی	۲۰
ب-۱-دوم- مبانی دعا	۲۰
ب-۱-دوم- یک- آداب و شرایط دعا	۲۰
ب-۱-دوم- دو- استجاب دعا	۲۲
ب-۱-دوم- سه- اوقات دعا	۲۵
ب-۱-دوم- چهار- دعا در قرآن و کلام معصومین	۲۵
ب-۱-دوم- پنج- بهترین دعا	۲۶
فصل دوم - آثار و فواید اعتقاد به دعا و بررسی شبهات	۲۸
ب-۲-اول- آثار و فواید اعتقاد به دعا	۲۹
ب-۲-دوم- بررسی شبهات مربوط به دعا	۳۲
ب-۲-دوم- یک- بررسی شبهه اول	۳۲
ب-۲-دوم- دو- بررسی شبهه دوم	۳۲
ب-۲-دوم- سه- بررسی شبهه سوم	۳۳
ب-۲-دوم- چهار- بررسی شبهه چهارم	۳۳
بخش سوم - تبیین مفهوم قضا و قدر الهی	۳۵

۳۶	فصل اول - حقیقت و مبانی قضا و قدر الهی
۳۷	ج-۱-اول- حقیقت قضا و قدر الهی
۳۷	ج-۱-اول- یک- مفهوم شناسی قضا و قدر الهی
۳۹	ج-۱-اول- دو- قدرت الهی بر تغییر قضا و قدر الهی
۴۰	ج-۱-اول- سه- عدم ناسازگاری اختیار انسان با قضا و قدر الهی
۴۱	ج-۱-اول- چهار- تفاوت قضا و قدر الهی
۴۱	ج-۱-اول- پنج- اقسام قضا و قدر الهی
۴۳	ج-۱-اول- شش- قضا و قدر حتمی در لوح محفوظ
۴۴	ج-۱-اول- هفت- ابعاد پنجگانه قضا و قدر الهی
۴۵	ج-۱-دوم- مبانی قضا
۴۵	ج-۱-دوم- یک- تبیین فلسفی قضا
۴۵	ج-۱-دوم- دو- چگونگی قضا
۴۶	ج-۱-دوم- سه- تأخیر قضا
۴۷	ج-۱-سوم- مبانی قدر
۴۷	ج-۱-سوم- یک- مراحل قدر
۴۸	ج-۱-سوم- دو- چگونگی قدر
۴۸	ج-۱-سوم- سه- معین بودن قدر
۵۰	فصل دوم - آثار و فواید اعتقاد به قضا و قدر الهی و بررسی شبهات
۵۱	ج-۲-اول- آثار و فواید اعتقاد به قضا و قدر الهی
۵۳	ج-۲-دوم- بررسی شبهات مربوط به قضا و قدر الهی
۵۳	ج-۲-دوم- یک- بررسی شبهه یک
۵۳	ج-۲-دوم- دو- بررسی شبهه دوم
۵۴	ج-۲-دوم- سه- بررسی شبهه سوم
۵۵	ج-۲-دوم- چهار- بررسی شبهه پنجم
۵۷	بخش چهارم - تبیین رابطه‌ی دعا با قضا و قدر الهی
۵۸	فصل اول - حقیقت و مبانی رابطه دعا با قضا و قدر الهی
۵۹	د-۱-اول- حقیقت رابطه دعا با قضا و قدر الهی
۵۹	د-۱-اول- یک- تبیین تغییر قضا و قدر الهی
۶۰	د-۱-اول- دو- تغییر قضا و قدر الهی به واسطه‌ی دعا
۶۱	د-۱-اول- سه- روایات در باب رابطه دعا و قضا و قدر
۶۲	د-۱-اول- چهار- نقش عوامل معنوی در تغییر قضا و قدر الهی
۶۳	د-۱-اول- پنج- چگونگی تغییر قضا و قدر الهی توسط دعا
۶۴	د-۱-اول- شش- امکان برگشت قدر و عدم برگشت قضا
۶۵	د-۱-دوم- مبانی رابطه دعا و قضا و قدر الهی
۶۵	د-۱-دوم- یک- انواع رابطه
۶۶	د-۱-دوم- دو- قدرت الهی بر تغییر قضا و قدر الهی به وسیله دعا
۶۶	د-۱-دوم- سه- تغییر قضا و قدر الهی با دعا
۶۷	د-۱-دوم- چهار- اثرات دعا بر تغییر قضا و قدر الهی
۶۹	فصل دوم- آثار ارتباط دعا با قضا و قدر الهی و بررسی شبهات
۷۰	د-۲-اول- آثار اعتقاد به ارتباط دعا با قضا و قدر الهی
۷۰	د-۲-اول- یک- دعا یکی از اسباب تغییر قضا و قدر الهی
۷۱	د-۲-اول- دو- دعا جزء قضا و قدر الهی
۷۱	د-۲-دوم- بررسی شبهات ارتباط دعا با قضا و قدر الهی
۷۱	د-۲-دوم- یک- بررسی شبهه اول
۷۲	د-۲-دوم- دو- بررسی شبهه دوم
۷۳	د-۲-دوم- سه- بررسی شبهه سوم
۷۵	نتیجه
۷۶	فهرست منابع و مآخذ

از مباحث ارائه شده در این تحقیق به این نتایج دست می‌یابیم که دعا، مغز عبادت و راه ارتباط مخلوق با خالق است که انسان را به معرفت پروردگار دعوت می‌کند و باعث می‌شود که خود را نیازمند او ببیند و در برابرش خضوع کند. استجابت دعا نیز بی‌قید و شرط نیست. به انسان اعتماد به نفس و امید می‌بخشد و او را به تلاش بیشتر وادار می‌نماید. از جمله آثار و فواید اعتقاد به دعا عبارتند از: احیای روح امید، دعوت به پاکی و نیکی، تربیت، مبارزه با اضطراب‌های درونی، رسیدن به حوائج، ابراز محبت به دیگران، افشاندن بذر دوستی خوبان و ترویج دشمنی ستمکاران، خروج از بطالت و بی‌ارزشی و ...

اعتقاد به قضا و قدر الهی علاوه بر اینکه درجه ارزشمندی از معرفت خدا و موجب تکامل انسان در بعد عقلی به شمار می‌رود، آثار عملی فراوانی دارد از جمله: از پیشامدهای ناگوار نمی‌هراسد و به جزع و فزع نمی‌افتد، بلکه این حوادث جزئی از نظام حکیمانه جهان است و طبق حکمت‌هایی رخ داده و می‌دهد. در عین حال، باید توجه داشت که برداشت نادرست از مسأله قضا و قدر الهی، موجب سستی، تبلی، زبونی، ستم‌پذیری و خالی کردن شانه از زیر بار مسئولیت نشود و دانست که سعادت و شقاوت جاودانی انسان در گرو فعالیت‌های اختیاری خود اوست. فواید اعتقاد به قضا و قدر الهی عبارتند از: حکیمانه دیدن نظام جهان، اعتقاد به علل معنوی و مأیوس نشدن از نارسایی علل مادی، جلوگیری از حزن و سرخوردگی، جلوگیری از غرور و سرمستی.

قضا و قدر الهی نیز به این تعلق گرفته که هر موجود، از راه علل و اسباب خاص خودش سرنوشت خود را تعیین کند. یکی از اموری که رفتار انسان در تعیین آن مؤثر است، دعا می‌باشد. تأثیرگذاری دعا در قضا و قدر، البته با احراز همه شرایط آن، از مسلمات دینی ما به شمار می‌آید. انسان با اعمال و رفتار خود، سرنوشت خویش را تعیین می‌نماید. بررسی آیات و روایات و تفاسیر معتبر نشان می‌دهد که دعا و ارتباط با خالق منان، جزء اموری است که نقش مثبت و سازنده‌ای در قضا و قدر دارد. در علم پیشین الهی، تقدیرات بندگان، به ضمیمه دعا و ... مقرر گردیده است و همه تغییرات این جهان در پرتو قضا و قدر الهی صورت می‌پذیرد.

فهرست منابع و مأخذ

* قرآن مجید

* نهج البلاغه

* نهج الفصاحه

الف. کتب فارسی

۱. ابن فهد حلی، احمد بن محمد، (مترجم: حسین غفاری ساروی)، آیین بندگی و نیایش، قم: بنیاد معارف اسلامی
۲. انوری، حسن (۱۳۸۲)، فرهنگ فشرده سخن، جلد ۱ و ۲، تهران: چاپ مهارت
۳. انصاریان، حسین، محسن فیض پور، محمدجواد صابریان (۱۳۹۱)، عرفان اسلامی، جلد ۶، (چاپ اول)، قم: دارالعرفان
۴. امین، مرتضی، تالیف مهدی امین (۱۳۷۰)، معارف قرآن در المیزان (چاپ اول)، جلد ۲، ۱۴، ۱۹، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی
۵. امین، سید مهدی، (۱۳۸۸)، قضا و قدر در نظام آفرینش، تهران: مفتاح دانش
۶. _____، (۱۳۸۹)، با نظارت محمد بیستونی، تدبیر و تقدیر در نظام آفرینش از دیدگاه قرآن و حدیث، قم: بیان جوان
۷. _____، دعاها و آرزوهای انسان از دیدگاه قرآن و حدیث اسلامی، کتاب الکترونیک، www.ghaemiyeh.com
۸. انصاریان، حسین، ویرایش و تحقیق: محسن فیض پور، محمدجواد صابریان (۱۳۸۶)، عرفان اسلامی، جلد ۶، قم: دارالعرفان
۹. بیستونی، محمد، محمدحسن صاحب‌دل، طیبه زارع اندریان، محمد صاحب‌دل، هلن افسری (۱۳۸۶)، قضا و قدر از دیدگاه قرآن و روایات (چاپ اول)، قم: بیان جوان
۱۰. _____ (۱۳۸۸)، لغت شناسی قرآن کریم (چاپ ششم)، تهران: بیان جوان
۱۱. خرمشاهی، بهاء‌الدین (۱۳۷۷)، دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی (چاپ اول)، تهران: دوستان
۱۲. رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۵)، شیعه شناسی و پاسخ به شبهات (چاپ دوم)، تهران: مشعر
۱۳. فرحزاد، حبیب الله (۱۳۹۳)، دعا و اسرار اجابت، قم: نشر عطش
۱۴. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مترجم: غلامرضا خسروی حسینی (۱۳۶۹)، مفردات الفاظ قرآن (چاپ اول)، تهران: مرتضوی

۱۵. سعیدی مهر، محمد (۱۳۹۵)، آموزش کلام اسلامی (چاپ ۲۲)، قم: کتاب طه
۱۶. شیخ حر عاملی، محمد حسن (۱۴۱۴ ق)، هدایه الامه الی احکام الائمه (ع)، مشهد: آستانه الرضویه المقدسه
۱۷. قرشی بنابی، علی اکبر (۱۳۷۱)، قاموس قرآن (چاپ ششم)، تهران: دارالکتب الاسلامی
۱۸. طباطبایی، محمدحسین، مترجم: محمد باقر موسوی (۱۳۷۴)، ترجمه تفسیر المیزان (چاپ پنجم)، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۱۹. طیب، سید عبدالحسین (تحقیق و تصحیح: مهدی آقابابائی)، آداب دعا، کتاب الکترونیک (مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان)
۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق)، الکافی، تهران: دارالکتب اسلامی
۲۱. _____، مترجم سید جواد مصطفوی، جلد ۴، اصول الکافی، تهران: کتابفروشی علمیه اسلامی
۲۲. مکارم شیرازی، ناصر، مسعود مکارم، محمدرضا حامدی (۱۳۸۴)، پیدایش مذاهب (چاپ دوم)، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)
۲۳. _____، میراحمد فقیه‌نیریزی (۱۳۹۰)، انوار هدایت، قم: امام علی بن ابی طالب (ع)
۲۴. مدرسی طباطبایی یزدی، محمدرضا، دعا هدیه آسمانی، قم: کریمه اهل بیت علیها السلام، کتاب الکترونیک
۲۵. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، <http://www.mortezamotahari.com>
۲۶. _____، انسان و سرنوشت، _____
۲۷. _____، بیست گفتار، گفتار هجدهم، _____
۲۸. ملکی تبریزی، حاج میرزا جواد (۱۳۷۵)، المراقبات (چاپ اول)، قم: نشر امیر
۲۹. مشکینی، میرزا علی، مصباح المنیر، قم: نشر الهادی
۳۰. مجموعه اذکار و ادعیه، نشر دیجیتالی: مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

ب. مقالات

۳۱. باز افکن، کاظم، دعا، قضا و قدر، کیهان فرهنگی شهریور ۱۳۸۲ - شماره ۲۰۳، قابل دسترسی در <http://api.noormags.ir>
۳۲. علی ارشد ریاحی، فاطمه زارع، پژوهش‌های ادب عرفانی پاییز و زمستان ۱۳۹۲، شماره ۲۵، قابل دسترسی در <http://api.noormags.ire>

ج. سایت‌ها

۳۳. مرکز پاسخگویی به سوالات دینی
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

[http:// www.pasokhgoo.ir/node](http://www.pasokhgoo.ir/node)

۳۴. پرسمان دانشجویی
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http:// www.quran.porsemani.ir>

۳۵. تبیان
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http:// article.tebyan.net/۲۸۸۱۱۷>

۳۶. پرسمان دانشجویی
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http:// porseman.org/q/show.aspx?id=۱۲۴۳۷۶>

۳۷. کتابخانه تبیان
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http:// library.tebyan.net>

۳۸. علی خانی، آفتاب
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http:// www.aftabir.com/articles/view/religion/religion>

۳۹. پایگاه اطلاع رسانی آیت الله العظمی مصباح یزدی
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http://mesbahyazdi.ir>

۴۰. روابط غیر اخلاقی دختران و پسران
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http://fa.wikishia.net>

۴۱. پایگاه اطلاع رسانی حوزه
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<http://hawzah.net>

۴۲. پایگاه اطلاع رسانی آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی، پیدایش مذاهب
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<https://makarem.ir>

۴۳. پرسش و پاسخ دینی
تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

<https://www.farsnews.com>

۴۴. تاریخ آذر ۹۷ قابل دسترسی در

[https:// www.shamstoos.ir](https://www.shamstoos.ir)